

HET LANDSCHAP IN HET MEETJESLAND (DEEL 1) 4 MEETJESLANDEN

Hoe ziet het landschap er in het Meetjesland eigenlijk uit en hoe ontstond het? Vragen waarop je in deze rubriek de komende nummers een antwoord krijgt. In deze eerste aflevering bekijken we wat de verschillende landschappen in onze streek zijn.

Het Meetjesland? 4 Meetjeslanden!

Het landschap in onze streek is erg gevarieerd, al letten we daar als streekbewoner niet altijd op. Maar ongetwijfeld viel het je reeds op dat het noorden er totaal anders uitziet dan het zuiden. Grofweg onderscheiden we 4 delen:

- Het Krekengebied met polders, kreken en dijken
- Centraal Meetjesland met kleinschalige cultuurlandschappen en bossen
- De Veldgebieden (een naam die de lading niet volledig dekt) in de omgeving van Aalter
- Vallei van Kale en Leie met bulken en kouters (wordt in één van de volgende afleveringen uitgelegd)

Dat elk van deze delen een eigen karakter heeft, had je al door. De uitgestrektheid van het krekengebied is niet te vergelijken met de compacte bossen die het Drongegoed en Het Leen zijn. Op de eigenschappen van elk landschapsdeel gaan we dieper in bij de volgende afleveringen.

Tot ver in de geschiedenis

Voor het ontstaan van het 'Meetjeslandschap' moeten we miljoenen jaren terug in de tijd. De hele geschiedenis van onze Vlaamse bodem uit de doeken doen is wat ingewikkeld, maar in grote lijnen komt het hierop neer. Over de hele oost-west-lengte van Vlaanderen steunt de ondergrond op een stevige ruggengraat: het Massief van Brabant, het overblijfsel van wat ooit een gebergte was en ongeveer 450 miljoen jaar geleden ontstond. Veel later werden krijtlagen afgezet, afkomstig van microscopisch kleine diertjes met een kalkskelet. Vanaf ongeveer 65 miljoen jaar geleden werden de Vlaamse zand- en kleisedimenten afgezet. Door een langzame opheffing van het land werd de zee noordwaarts teruggedrongen tot haar huidige positie.

Een heel stuk recenter, ongeveer 20.000 jaar geleden, kende België een toendraklimaat. Door de lage zeespiegel lag de Noordzee droog en heersten er omstandigheden van een poolwoestijn. Dit zorgde voor veel losliggend zand, waardoor de wind vrij spel had. Dekzand of löss werd afgezet en meegenomen door de wind.

Centraal Meetjesland: kleinschalige cultuurlandschappen en bossen

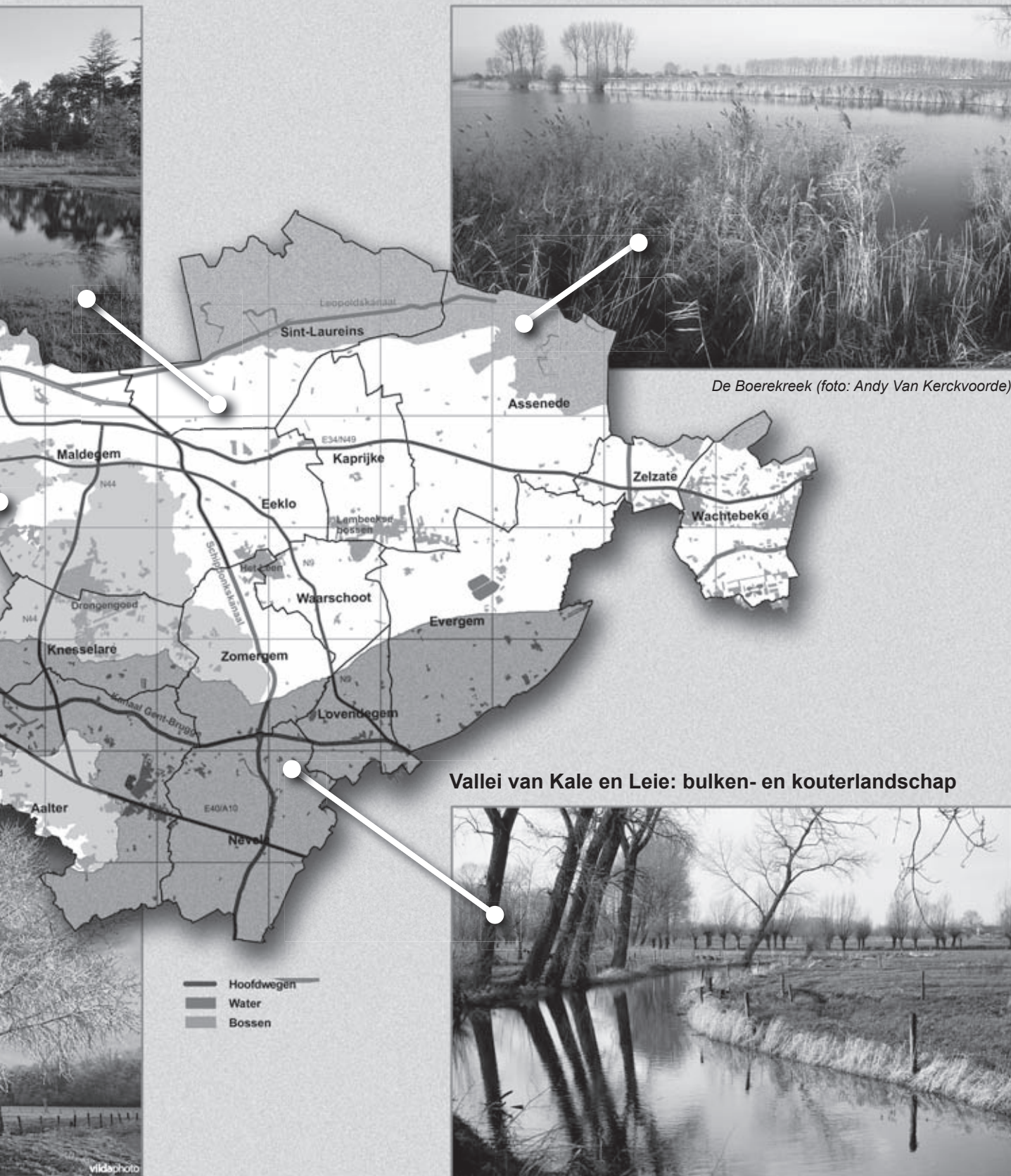
Ven in het Maldegemveld
(foto: Vildaphoto / Ludo Goossens)

Veldgebieden

Knotwilgen in Knesselare (foto: Vildaphoto / Ludo Goossens)

Krekengebied: polders, krek en dijken

Tijdens het Holoceen (11.500 jaar geleden) werd het Vlaamse landschap in grote mate gevormd. De zeespiegel steeg en het werd gedurende duizenden jaren geleidelijk aan warmer. Rond 3.000 jaar geleden raakte de kustvlakte dichtgeslibd. Er ontstond moeras, waarin het zogenaamde veen werd afgezet. Daarna ging de zeespiegel opnieuw geleidelijk stijgen, zodat weer klei werd afgezet.

We slaan heel wat eeuwen over, maar als we in de koude fase van de laatste ijstijd komen, worden de oude dekzanden afgezet. Het zijn de bodems die nu nog grotendeels aan de oppervlakte liggen in Zandig Vlaanderen, waartoe ook het Meetjesland behoort. Waar de deklaag van de oude dekzanden dun is, zijn de hoogteverschillen van de oudere grondlagen nog duidelijk merkbaar. Volgens het principe van de zwaartekracht voerde de luchtstroom de lichtste bodemdeeltjes het langst en het verst mee. De zwaardere zandkorrels kwamen niet verder dan het noorden van ons land en vormden Zandig-Vlaanderen. De lichte leem daarentegen werd verder zuidwaarts getransporteerd en mild over het heuvelend reliëf van de Vlaamse Ardennen uitgespreid. Hevige winden waaiden het zand tot hopen op. Dwars op de windrichting ontstonden zandruggen, waarvan de dekzandrug Maldegem-Steekene nog steeds zichtbaar is.

Terwijl het zuiden neigt naar de Vlaamse Ardennen, is in het noorden van het Meetjesland nog heel sterk de nabijheid van de zee merkbaar. Daarop gaan we in volgende afleveringen dieper in per landschapsdeel.

Water

Dwars doorheen het Meetjesland lopen 3 grote kanalen, die het karakter van het landschap mee bepalen: het Leopoldkanaal in het noorden van de regio, het Schipdonkkanaal dat de regio doorsnijdt van noord naar zuid en het kanaal Gent-Brugge in het zuiden. Dit zijn de 'groene linten' van het Meetjesland die erg belangrijk zijn voor planten en dieren: zij gebruiken deze waterwegen als doorgang van het ene gebied naar het andere, zonder de hindernis van asfaltwegen of woongebieden te ondervinden.

Bij het uitgraven van deze kanalen werden de bodemlagen danig door elkaar gehaald, waardoor de samenstelling van de bodem nogal eens kan variëren. Neem daarbij nog dat de zuidelijk georiënteerde hellingen heel wat zon vangen en je krijgt een plantenrijkdom die niet is in te tomen. In de zomer zijn deze bermen een uitbarsting van kleuren, fladderende vlinders en andere insecten. Ze worden vaak beheerd door Natuurpunt, al dan niet in samenwerking met partners zoals het Agentschap Waterwegen en Zeekanaal. Omdat de wet van de sterkste in de natuur nog altijd geldt, is een goed beheer noodzakelijk. Als men die bermen laat verwilderen, krijgen de minder dominante plantensoorten geen kans. Daarom zie je vaak schapen grazen langs het kanaal Gent-Brugge of het Leopoldkanaal. Zij eten naast gras ook bramen en brandnetels, waardoor zeldzamere plantensoorten een kans krijgen. Deze biotopen herbergen zo ook unieke diersoorten, zoals de hazelworm. Tot de jaren 1970 trokken herders rond met hun kuddes, maar deze praktijk verdween decennia lang. Dankzij begrazingsprojecten kan deze techniek hier en daar opnieuw worden toegepast.

Zandwinningsputten vertellen over het ontstaan van ons wegennetwerk. Er was zand nodig om wegen op te hogen, waardoor kraters in het landschap achterbleven. Een geluk bij een ongeluk: dankzij hun geïsoleerde ligging kreeg de natuur vrij spel. We zien dat enkele van die putten nu een verder leven als natuurgebied kregen, een paradijs voor watervogels. Denk maar aan de Molenmeers in Lovendegem of de Vrombautput die stad Eeklo wil aankopen.

Het zijn de kleine dingen

Ook kleine landschapselementen vindt men in heel het Meetjesland: hagen en houtkanten, knotbomen, vee-drinkpoelen, boomgaarden en bomenrijen, grachten en wegbermen. Hoewel heel wat van deze elementen verdwenen, ondermeer door schaalvergroting in de landbouw en een andere manier van bouwen, worden opnieuw inspanningen gedaan om kleine landschapselementen te behouden of opnieuw in te voeren, bijvoorbeeld door het Regionaal Landschap Meetjesland.

Natuur aan de achterdeur

We mogen natuurlijk niet alle kleine gebieden vergeten die verspreid in het Meetjesland aanwezig zijn. Enkele bunkers, de overblijfselen van oorlogen, werden ingericht als vleermuisenreservaat en kleine stukken groen worden door gemeentebesturen ontwikkeld tot parken en natuurgebiedjes. Voorbeeldprojecten rond duurzame energie, begrazing en beheer worden opgezet. Maar je hoeft het niet zo ver te zoeken: oude gebouwen worden bezet door zeldzamere planten zoals gele helmblom en insecten vinden wat ze zoeken in kleine stadstuinjes.

Gaea Rysselaere

Een presentatie in jouw buurt

Is je vereniging geïnteresseerd in een presentatie over natuur en landschap in het Meetjesland? Wij komen graag langs. Onze presentatie bestaat uit schitterende beelden van landschappen, planten- en diersoorten, verrijkt met beknopte tekst en kaarten. De spreker geeft in ongeveer 1,5u (afhankelijk van de doelgroep) meer uitleg over het onderwerp. De presentatie kan ook inhoudelijk aangepast worden aan de eigen regio en de vragen van de doelgroep. Wij vragen een bijdrage van 50 euro per presentatie.

Bronnen: presentatie 'Natuur in het Meetjesland' (Natuur en Landschap Meetjesland vzw, 2005) en niet gepubliceerd artikel van Rik Van Herck (Geologie van Vlaanderen. Ontstaan Vallei Oude Kale, 17/01/2009)